

Håll koll på masken

Det är skillnad på att, ha 6 eller 600 tackor, beta alvarsmark eller gödslad vall, ha stora magmasken eller bandmask, och det är skillnad på en regnig eller torr sommar. Lägg därtill att rådgivningen kan variera, och förvirringen blir i det närmaste total.

Någon lär ha sagt (läs Kalle Hammarberg), att om två veterinärer säger samma sak så ljuger den ena! Generaliseringar låter sig dock göras och i följande avsnitt förmedlas några fakta och handfasta rekommendationer från Fårhälsovården.

Smittan sker på bete

Sprutor med lämpligt munstycke för avmaskning i stora respektive små besättningar.
Foto: Katarina Gustavsson

De allra flesta inälvsmaskar sprids i form av ägg med fårens avföring. De som hamnar i ströbädd och i vinterlandskap kan inte utvecklas till smittsamma larver. Därför är det bara betande djur, som blir infekterade av maskar. Det vanligaste symtomet på att får har parasiter är nedsatt tillväxt. Det är endast vid mer uttalade problem som djuren blir sjuka, får diarré eller ibland till och med dör.

Storleken är inte avgörande

Djur som släpps på bete för första gången är de som är allra mest mottagliga för infektionen och det är också dessa djur, som står för den stora förökningen av larver. Tidig lamning d v s stora lamm vid betessläpp, innebär inte mer motståndskraft mot parasiter. Om lammen är stora, tar de sin huvudsakliga näring från betet och kan därmed få i sig betydande mängder smitta på kort tid. Det är alltså alla "förstagångsbetare" som kräver extra tillsyn.

Rena välkomstbeten och rena beten efter avvänjning

Lamm blir alltså lätt smittade och smittar lätt betet. Dessa fakta utgör bakgrunden till råd som:

- 1) Provtagning av tackor före betessläpp (första smittkällan för lammen)

- 2) Rena välkomstbeten till lamm

- 3) Beten med lågt parasittryck efter avvänjning.

Ett s k parasitfritt bete innebär att det inte gick några får där förra säsongen. I besättningar som avvänjer i juli/augusti fungerar det ofta bra att släppa över lamm på vallar där grovfoder skördats när de skiljs från tackorna. Vid avvänjning uppstår en viss stress samtidigt som lammen då ska tillgodose hela sitt näringsbehov via eget bete. Att släppa dem på en återväxt innebär att det både är mycket lågt parasittryck och högt näringsvärde till de känsliga och växande djuren. Tackor som har bättre motståndskraft och ska sinas ner, kan ofta gå kvar eller flyttas till mindre näringsrika beten.

Provtagning

Medlemskap i Fårhälsovården inkluderar två träckprovsanalyser på Vidilab och rutinprover rekommenderas i första hand i tackgruppen före betessläpp, och i andra hand i lammgruppen före avvänjning.

Det är vanligt att eventuellt behov av avmaskning i lammgruppen inträffar först i juli/augusti om man har följt råd 1 och 2 enligt ovan. Rutinmässig avmaskning endast några veckor efter betessläpp i denna situation är alltså inget vi rekommenderar. Om Stora magmasken påvisades bland tackorna vid provtagning före betessläpp är det extra viktigt att provta även lammen, för att se att de inte åter byggt upp smittan på betet.

Avmaska vid behov men byt alltid bete

De avmaskningsmedel vi använder till får är bara verksamma någon dag, och om djuren får gå kvar flera veckor på samma bete blir de snabbt återinfekterade. För att uppnå god effekt, ska avmaskning därför göras i samband med att annat bete ska tas i bruk, vilket i praktiken innebär 0-3 dagar före betesbyte.

Djurägaren Carina Sandqvist och veterinär Katarina Gustavsson möts över ett lamm.

som fungerar på ett liknande sätt inom varje grupp. Axilur®, Valbazen® och Rintal® hör till den ena gruppen,

medan Ivomec® och Dectomax® hör till den andra. Ett sjätte preparat finns att tillgå på licens, nämligen Chanaverm® som däremot tillhör annan grupp av läkemedel. Parasitläget och tidigare användning avgör ur vilken grupp du bör välja preparat – rådgör med din veterinär!

Det finns annat

Orsakerna kan förstas vara många till nedsatt tillväxt och diarré. Som alltid är det svårt, men viktigt, att veta grundorsaken för att vidta rätt åtgärd. Alltför kraftigt bete framför allt i kombination med regnrika perioder är också en vanlig diarréorsak hos betande djur.

Katarina Gustavsson

Vid avmaskning dör parasiterna i tarmen och det som kommer ut är alltså inte en mängd smittfarliga varelser. De allra flesta är ju dessutom i fel utvecklingsstadium för att kunna smitta fåren, om de blir uppätta en gång till. Den lilla mängd som ändå överförs till nästa hage (t ex ägg som är på väg ut i tarmkanalen) om avmaskningen görs "i grindhålet" anses försumbar, och det är ju arbetsbesparande att bara hantera djuren en gång.

Vill man i stället göra avmaskningen 1-3 dagar före betesbyte har det också god effekt. Vill man dessutom släppa djuren i en fälla, som inte används till bete, under en till tre dagar i samband med avmaskningen går det också bra. Principen i aktuell rådgivning i Sverige är alltså att försöka uppnå rena djur på rena beten.

Resistens

En del utländsk rådgivning innebär, att man medvetet låter djuren ta med sig en mängd parasiter, som inte utsatts för avmaskningsmedlet till nya betet. Detta kan uppnås genom att låta djuren gå

kvar på gamla betet och plocka upp nya larver, eller genom att inte avmaska alla djur i flocken. Allt för att undvika att man bara får med maskar med motståndskraft, resistens, mot avmaskningsmedlet till nya betet. Det är ju förstas mycket svårt att veta hur mycket parasiter man får med sig – hur länge ska de gå kvar på gamla betet och hur många djur ska man låta bli att avmaska?

Vi tycker att det är väsentligt att se till, att de avmaskningsmedel som används har god effekt. Fårhälsovården driver därför i samarbete med Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA och Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, i år och nästa år en undersökning av resistensläget i svenska fårbesättningar. Genom träckprovtagning kontrollerar vi effekten av Valbazen® och Ivomec® hos totalt trettio lamm i varje besättning. Är du intresserad av att vara med under 2007, så kontakta Fårhälsovården.

Avmaskningsmedel

Idag finns endast fem avmaskningsmedel för användning till får i Sverige. Dessa kan delas in i två huvudgrupper med preparat